

TÜRKÇE’NİN BİLİM DİLİ OLARAK TIPTA KULLANILMASI

Bir Toplantının Ardından

Uzm.Dr. Ayşe Kılıç

İ.Ü. Çocuk Sağlığı Enstitüsü

Çağdaş uygarlık içinde varlığımızı koruyabilmemiz, sıkı sıkıya aydınlanmış bir millet olmamıza bağlıdır. Aydınlanmanın başında da bu işe elverişli, yani düşüncüyü ışıklı kalıplar içine yerleştirebilen bir dil gelir.

Ünlü Alman tarihçisi ve dil bilgini Brockelman’ın aşağıdaki sözleri, dilimizin güncel sorunları bakımından bizi çok ilgilendirecek niteliktedir.

“Dil, bir milletin özelliklerinin sadık aynasıdır. Milli benliğini, ulusal özelliklerini bilinçle kavrayabilecek bir düzeye erişmedikçe, hiçbir millet siyasi ya da manevi yönden kendisinden üstün olan yabancı milletlerin kültürel etkisine ve bu kültürün taşıyıcısı olan yabancı sözcüklerin kendi ana diline girmesine engel olmak gerektiğini bilemez”

Bilimin uluslararası olan yanı yöntemleridir. Ama hangi konuda araştırma yapılacağı, ne üzerinde çalışılacağı, yani bilimin amaçları ulusaldır, toplumsaldır, kişiseldir. Bilim kişinin doğa ile etkileşiminden ortaya çıkar.

Başkalarının amaç, erek ve düşünceleri arkasından yürüyerek başka bir ülkenin bilim ve araştırma çarkının bir dişi haline gelmek, taklitçilik, modacılık, kopyacılıktan ibaret kalır. Bir ülkenin tıpkı sanatında olduğu gibi bilimsel çalışmalarında da uluslararası varlık gösterebilmesi için kendi geliştirdiği düşünce ve kuramlar ile kendine özgü bilim okulları kurması gereklidir ve o bilim dalında, o ulusal kültürün izi bulunmalıdır.

Tıp bilimi de son yıllarda İngilizce, Fransızca ve diğer bir çok dillerin tıbbi kelimelerinin akımına uğramaktadır ve Türkçe’nin kullanımı geriye gitmektedir.

Bu konuda TEAUM etkinlikleri çerçevesinde ve Prof. Dr. Yener Aytekin’in öncülüğünde 16 Ocak 2001’de İstanbul Üniversitesi, İstanbul Tıp Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı’nda 1933 Reform Amfisi’nde bütün gün süren, toplumun çeşitli kesimlerinden yazar, doktor, dilbilimci, öğretim üyesi gibi katılımcıların bulunduğu bir etkinlik düzenlendi ve konu derinliğine tartışılarak sorunlar ve çözüm yolları arandı.

Açılış konuşması Prof. Dr. Feyza Darendeliler tarafından yapıldı. Konuşmasında yabancı tıbbi kelimelerin aynı şekilde mi yoksa Türkçe karşılıklarının bulunarak mı tıp dilinde kullanılması tartışmasından söz ederek öğrencilere “ortak bir dil aktarılmasının” gerekli olduğunu vurguladı. Kelimelerin farklı şekillerde kullanılmasının anlam karmaşasına neden olduğunu belirtti. Ayrıca Darendeliler, bu konuda üniversite ve fakülte olarak yapılacak çalışmaların yurt çapında diğer çalışmalara önderlik edeceği inancında olduğunu belirtti

Ulu Önder Atatürk “ Türk dili dünyada en güzel, en zengin ve en kolay anlaşılabilir bir dildir. Onun için her Türk, dilini çok sever ve onu yükseltmeye çalışır. Türk dili Türk Milleti için kutsal bir hazinedir. Çünkü Türk Milleti geçirdiği nihayetsiz felaketler içinde ahlakını anelerini, hatıralarını, menfaatlerini, kısacası bugün kendi milliyetini yapan her şeyini dili sayesinde sahip olduğunu görüyor. Türk dili Türk Milletinin kalbidir ve zihnidir. Öyle istiyorum ki Türk Dili, bilim yöntemleriyle kurallarını ortaya koysun ve her dalda yazı yazarlar bütün terimleriyle çoğunluğun anlayabileceği güzel ahenkli cümleler kullansınlar” sözleriyle Türkçe’nin bizim için önemini belirtmiş ve bilim üreten her dalın ve uğraşanlarının dili geliştirmek konusunda görevli olduğunu vurgulamıştır.

İstanbul Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Kemal Alemdaroğlu Türkçe’nin Tıp dilinde kullanılması ile ilgili çalışmaların önemini anlatan konuşmasında 20 yıl önce aynı amaçla benzer bir toplantının Cerrahpaşa Tıp Fakültesi’nde düzenlendiğini ve bu amaçla bir kitapçık hazırlandığını belirtti. Ayrıca öğrencilere verilen tıp eğitiminde kullanılan dilin kendi ülkemizin dili, Türkçe olması ve eğitim dilinin tamamen yabancı dil olmaması gerektiğini vurguladı. 1950’li yıllardan sonra Arapça, Farsça, İngilizce ve Fransızca kelimelerin dilimize girdiğini, yabancı kelimelerin kullanılmasının bir alışkanlık haline gelmekte olduğunu ve tıbbi terimlerin herkesin anlayabileceği şekilde Türkçe

karşılıklarının bulunarak yerleşmesine çalışılması gerektiğini vurguladı. Ulusal bağımsızlığımız için kendi dilimizle eğitim yapmamız gerektiğini ve İ.Ü.Rektörlüğü olarak bu konuda yapılacak her türlü çalışmaya destek olmaya hazır olduklarını belirtti.

Prof. Dr. Yener Aytekin konuşmasında dilin eğitim ve kültür düzeyini gösteren en önemli araç olduğunu ve gelişmenin her aşamasında, düşüncelerin ifade edilirken dilin kullanıldığını belirtti. Ayrıca İngilizce kitap çevirilerinde Türkçe terimlerin kullanılmasında belirli esaslara veya kurallara uyulmadığını söyledi. Türkçe köklerden yeni sözcükler üretilirse ve bunların kullanımı yaygınlaşırsa Türkçe'nin de zenginleşmesinin sağlanabileceğini, Türkçe karşılığı kolayca bulunabilen sözcüklerin Türkçe kullanılması gerektiğini söyledi. (regule etmek-düzenlemek, irrite etmek-rahatsız etmek gibi.). Yazılar yazılırken de sözlüklerden mutlaka yararlanmak gerekliliğini vurguladı..

Atatürk, tüm derslerin her düzey okulda Türkçe okutulmasına büyük özen göstermiş, o kadar ki 1934'te bir "Geometri" kitabı yazmış bugün kullandığımız "üçgen" gibi terimleri kendi üretmiştir.

Yazar Feyza Hepçilingirler, konuşmasında Türkçe'nin yabancılaştırılması konusu üzerinde durdu. Aydınların halktan yabancı sözcükleri kullanarak uzaklaştığını ve alışveriş yerlerinin, yemek yenilen yerlerin isimlerine bile yabancı isimler verildiğini söyledi. Ayrıca var olan Türkçe kelimelerin de günlük konuşma içinde yabancılaştırıldığı üzerinde duruldu.

Levi Strauss "insan"sözcüğünü "dil" sözcüğüne eşdeğer sayarak insanın incelenmesinin onun dilinin incelenmesinden ayrı tutulamayacağını ileri sürmektedir. Dil aynı zamanda kültürlerin varlığını ve çeşitliliğini belirler. Sonuçta dil değiştirilirse kültür de değiştirilmiş olur ki kimi araştırmacılar davranışların bile değiştirilebileceğini ileri sürerler. Dilin bir toplumun yansıması olduğunu yadsıyamayız. Böyle olunca dolaylı ya da dolaysız olarak, zorla benimsetildiğinde bir kültürü etki altına alması da kaçınılmazdır. Her dil, bağlı olduğu kültürün özelliklerini taşır ve girdiği ülkeye kendi kültürünü de birlikte getirir.

Prof. Dr. Tahsin Yücel, dilin araç değil insan doğasının bir parçası olduğunu ve düşünmek için gerekli olduğunu bahsetti. Dilini geliştirmeyen kişinin zekasının da gelişmeyeceği vurgulandı. Ana dilin öncelikle öğrenilmesi ve anlaşılması önem taşımaktadır. En iyi ana dil ile düşünülür ve insan en iyi kendi ana diliyle öğrenir. Halk dilinde kullanılan sözcüklerin bazıları tıbbi terimlerin yerine kullanılmalıdır. Kulağa hoş gelmesi ve Türkçe yapısına uygun olması önemlidir. Yeni tıbbi yabancı kelimelerin Türkçe karşılıklarının halk dilinden de yararlanarak bulunması yoksa da üretilerek bu konuda yapılan çalışmaların yaygınlaştırılmasına ivedilikle gereksinim olduğunu vurguladı.

Atatürk, Kasım 1937'de "Dil kurumumuz en güzel ve feyizli bir iş olarak türlü ilimlere ait Türkçe terimleri tesbit etmiş ve bu suretle dilimiz yabancı dillerin tesirinden kurtulma yolunda esaslı adımını atmıştır" Bu yıl okullarımızda tedrisatın Türkçe terimlerle basılmış kitaplarla başlamış olmasını kültür hayatımız için mühim bir hadise olarak kaydetmek isterim" sözleriyle bilim terimlerinin bir kısmının Batı dillerinden aynen dilimize aktarılmasını bile öngörmemekte, dilimizin bilim dili olarak da yabancı dillerin etkisi altında bulunmaması gerektiğine kesinlikle inanmaktadır.

Dr. Şerafettin Canda, Latince terimlerin bazılarının değişmeden ancak bazılarının Türkçe'ye çevrilerek (vaka takdimi-olgu sunumu gibi)ve herkesin özgürce kendi tercihine göre terimleri kullanabileceği görüşünü savundu. Bu konuda kendilerinin geliştirdikleri bir Tıp Terimleri Sözlüğü olduğunu belirtti.

Prof. Dr. Bedia Akarsular ise, konuşmasında "Dil ve Düşünme" üzerinde özellikle durdu. İnsanları hayvanlardan ayıran en önemli özelliğin dil olduğunu sadece insanın kendine özgü olarak doğumdan sonraki bir yılda konuşmaya başladığını belirtti. İnsanın toplumsal ve tarihsel bir varlık olduğunu, dilin de toplum içinde geliştiğini, çevresini aşabilen ve kendi bilincine varabilen tek varlığın insan olduğunu, kimliği belirleyen de dilin kendisi olduğunu belirtti. Türkçe'nin tarihsel gelişimi içinde etkisinde kaldığı Farsça ve Arapça gibi dillerden daha zengin ve bilim dili olarak da kullanılmaya daha elverişli olduğunu vurguladı. Kişinin ancak kendi diliyle sağlıklı düşünüp düşüncelerini ifade edebileceğini savundu.

Günün sonunda öncelikle Tıpta Türkçe'nin bilim dili olması için:

- Daha önce bu konuda hazırlanmış olan kaynakların biraraya toplanarak kullanılabilir hale getirilmesi,
- Her bilim dalında yeni kelimelerin Türkçe karşılıklarının bulunması ve kullanımının yaygınlaştırılması,
- Bu konuda önce bilim dalı sonra anabilim dalları,fakülte ve üniversite düzeyinde örgütlü bir şekilde sürekli çalışmaların yapılması,
- Yazılı ve sözlü olarak tıp dilinde Türkçe terimlerin kullanılmasına öncelik verilmesi gerekliliği konularında ortak fikir birliğine varıldı.

Said'in edebiyat tartışmaları nedeniyle söylemiş olduğu şu sözleri çok anlam taşımakta.

Arapça isteyen Urban'a (Arabistan) gitsin

Acemce isteyen İran'a gitsin

Frengiler Frengistan'a gitsin

Ki biz Türküz bize Turki (Türkçe) gerektir.